VIIKONVAIHDE

Jatkokertomus alkaa. Heikki Luoma vie lukijan keskelle kutkuttavan kovaa peliä Kuusjärven kunnassa. Sivu 13

Kylämatkailu kehittyy. Aitous ja yhteys paikallisiin on osa kylämatkailua. Sivu 14

Hyvä koulupäivä. Aamupuuro maidon ja marjojen kera auttaa koululaista keskittymään opiskeluun. Sivu 15

Viinan kirot käyvät kalliiksi

Alkoholi aiheuttaa yhteiskunnalle miljardien eurojen vuotuiset tappiot. Yhteistä kassaa verottavat terveydenhuolto, järjestyksenvalvonta ja työvoiman menetys. Alkoholiongelmaisessa maassa tapahtuu jotain hyvääkin: Nuorison raitistuminen on jatkunut koko 2000-luvun.

Alkoholin käytöstä koituu yhteiskunnalle vuosittain noin miljardin euron suorat haittakustannukset. Välilliset haitat nousevat 3–6 miljardiin euroon.

Suurin osa kustannuksista aiheutuu järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidosta. Seuraavaksi eniten rahaa kuluu sosiaalihuoltoon ja terveydenhoitoon.

Välillisiksi haitoiksi lasketaan tuotantomenetykset ja menetetyn elämän arvo.

Alkoholista kertyvät verotulot eivät kata haittoja. Vuonna 2009 valtion kassaan ropisi 2,1 miljardia euroa alkoholiveroja. Viinaa kuluttajat ostivat yli 4 miljardilla eurolla.

Tuoreimmat alkoholitilastot on koottu vuoden 2011 Päihdetilastolliseen vuosikirjaan.

Kohtuukäyttäjilläkin ongelmia viinasta

Kymmenesosa väestöstä juo noin puolet kaikesta alkoholista. Miksi toimenpiteitä viinanhimon hillitsemiseksi ei sitten suunnata pelkkiin suurkuluttajiin?

Vastaus löytyy vuonna 2010 julkaistusta Suomi juo -tutkimuksesta. Sen mukaan suurin osa alkoholin haitoista aiheutuu kohtuukäytöstä, sillä jo näillä käyttäjillä esiintyy sekä terveys- että sosiaalihaittoja. Suuri osa väestöstä käyttää alkoholia melko kohtuullisesti mutta juo itsensä silloin tällöin humalaan. Vaikka yksilöhaitat heillä ovat lievemmät kuin suurkuluttajilla, taakka yhteiskunnalle on suuri.

Saatavuutta rajoittavaa alkoholipolitiikkaa perustellaan siis suurilla massoilla. Alkoholin kokonaiskulutuksen leikkaaminen vähentää haittoja enemmän kuin suurkuluttajiin kohdistetut toimenpiteet.

Vaikuttavin keino on viinan hinnan nosto.

”Se menee todella niin, että jos kossupullon hinta nousee eurolla, kulutus vähenee. Se on taloustieteen perustotuus. Kun kulutushyödykkeen hinta kasvaa, kulutus vähenee ja päin vastoin”, toteaa erikoistutkija **Pia Mäkelä** Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta (THL).

Mäkelän mukaan ihmiset eivät välttämättä edes tiedosta vähentävänsä kulutusta. Kyselyissä moni vastaa, ettei hinnannousu vaikuta kulutukseen, mutta silti lasku näkyy tilastoissa.

Mäkelä arvioi, että kulutuksen väheneminen osuu suoraan ongelmaryhmiin, joilla kuluu eniten rahaa alkoholiin.

Verokikkailu näkyy kuolemien määrässä

Vuonna 2004 voimaan astunut alkoholiveronalennus lisäsi alkoholikuolemia roimasti vuosina 2004–2007. Siitä säikähtäneenä hallitus nosti alkoholiveroa vuosina 2008, 2009 ja 2012 asteittain, mikä on vähentänyt kulutusta.

Silti alkoholikuolemia oli vuonna 2010 edelleen lähes 300 enemmän kuin alkoholiveron alennusta edeltäneenä vuonna 2003.

Alkoholinkäyttö on työikäisten miesten tavallisin kuolinsyy. Naisten kohdalla se on toiseksi yleisin.

Alkoholista johtuviksi kuolemiksi ja sairauksiksi luokitellaan krooniset maksa- ja haimasairaudet, alkoholismi ja alkoholipsykoosi. Tilastossa mukana ovat myös juopuneena tapahtuneet tapaturmat ja itsemurhat.

Henkirikoksissa alkoholi on läsnä yli 80 prosentissa tapauksista. Sekä pahoinpitelijöistä että uhreista kaksi kolmasosaa on humalassa.

Koululaiset juovat verrattain paljon

Nuorten juominen on vähentynyt koko 2000-luvun. Ilahduttavasta kehityksestä huolimatta nuorille sattuu yhä paljon alkoholimyrkytyksiä ja tapaturmia. Euroopan maihin verrattuna suomalaiset koululaiset humaltuvat keskimääräistä useammin ja juovat suurempia määriä kerralla. Siksi Mäkelän mielestä muun muassa alkoholin mainontaa pitäisi rajoittaa.

Hän ei usko, että rajoitukset tekisivät viinasta kiehtovampaa nuorten silmissä.

”Vuosikymmenten saatossa alkoholimyymälöiden ja ravintoloiden määrä on moninkertaistunut. Alkoholia saa joka tuutista urheilutapahtumista kulttuuririentoihin. Enää siihen ei liity jälkeäkään kielletystä hedelmästä.”

Alkoholin myynnin vapautumisesta iloittiin 1990-luvun puoliväliin saakka. Sen jälkeen kansan mielipide alkoholia kohtaan on tiukentunut.

”Ihmiset ovat alkaneet ymmärtää, että meillä on iso alkoholiongelma tässä maassa ja sille on tehtävä jotain. Jos verorahat halutaan saada riittämään vanhustenhoitoon ja koulutukseen, pitää alkoholin haittoja ehkäistä. Muuten iso osa potista kuluu terveydenhuoltoon ja työkyvyttömyyseläkkeisiin”, Mäkelä selventää.

Kulutus voi nousta v entisestään

Alkoholin vuotuinen kulutus on röyhähtänyt puolessa vuosisadassa kahdesta litrasta kymmeneen per asukas. Suurin syy siihen on vaurastuminen. Siinä missä tehdastyöläinen pulitti kossupullosta 70-luvun alussa lähes kolmen tunnin palkan, saa hän nykyään perjantaipullon puolen tunnin työllä.

Suomessa alkoholia nautitaan etupäässä vapaa-aikana, hauskaa pidettäessä. Humalajuomisen merkitys ei ole vähentynyt ja vapaa-aikakin tulee luultavasti lisääntymään. Humalahakuisen juomisen rinnalle on tullut eteläeurooppalainen tapa tissutella viiniä arkisin ruuan kanssa.

Myöskään alkoholin saatavuutta ei näillä näkymin olla rajoittamassa. Näistä syistä asiantuntijat pelkäävät, että alkoholin kulutus kasvaa.

Kehitystä tukee myös se, että vuosien kuluessa vanhemmat, elinikänsä keskimääräistä vähemmän juoneet vuosiluokat korvautuvat runsaampaan käyttöön tottuneilla vuosiluokilla, joissa naiset juovat entistä enemmän.

Tosin vanhusten kotipalveluista kerättyjen tietojen perusteella päihdeongelmat ovat lisääntyneet ikääntyneiden parissa.

Riippuvuus syntyy nuorena helposti

Nuorten juominen on erityisen huolestuttavaa, koska riippuvuus kehittyy sitä herkemmin, mitä nuorempana alkoholinkäyttö aloitetaan. Kasvuvaiheessa alkoholille altistettu hermosto mukautuu alkoholiin helposti, mikä nopeuttaa alkoholiriippuvuuden syntymistä. Myös perintötekijät lisäävät riskiä.

Tutkimusprofessori **Kalervo Kiianmaa** THL:stä kertoo, että erilaiset päihteet vaikuttavat aivoihin samalla tavoin: tupakka, alkoholi, huumeet ja jopa kahvi. Yhden käyttäminen altistaa käyttämään muitakin. Tupakoiva nuori tutustuu herkemmin myös alkoholiin.

”Se ei ole pelkästään kaveripiiriin liittyvää käyttäytymistä, vaan myös biologinen tekijä, jossa toinen aine edesauttaa toisen käyttämistä. Aineet tehostavat toistensa aiheuttamia mielihyvävaikutuksia”, Kiianmaa sanoo.

Hän kertoo, että alkoholiriippuvuuden hoitoon on kehitetty uudenlaisia keskushermostoon vaikuttavia lääkkeitä, jotka hillitsevät juomishalua. Uuden sukupolven lääkkeitä syödään Suomessa jonkin verran.

Hintaa ja saatavuutta tärkeintä rajoittaa

Ratkaisu koko kansaa vaivaavaan ongelmaan koostuu monista oljenkorsista. Yksistään mainonnan rajoittaminen ei riitä. Mäkelä toivoo, että ihmiset alkaisivat miettiä omaa juomistaan. Eväitä pohdintaan voidaan antaa terveystarkastuksissa ja nuorisokasvatuksessa. Ravintolapuolella tärkeää on valvonta.

Kaikkein keskeisintä on hinnan ja saatavuuden sääteleminen.

”Jos hinta päästetään romahtamaan, kaikki muut keinot ovat melko hyödyttömiä”, Mäkelä toteaa.

Yksi esillä ollut vaihtoehto on laskea ruokakaupoissa myytävän oluen alkoholipitoisuus 3,5 prosenttiin. Sosiaali- ja terveysministeriön laskelmien mukaan se vähentäisi alkoholin kokonaiskulutusta jopa kymmeneksen.

Mäkelä muistuttaa, ettei elimistö tee eroa sille, onko kulutettu alkoholi nautittu mietojen vai väkevien juomien muodossa. Etanolin määrä ratkaisee. Mietojen juomien etu on, että niistä harvemmin seuraa alkoholimyrkytystä.

Tšekit juovat erityisen paljon

Suomessa tapahtunut alkoholinkulutuksen kasvu on Euroopan mittakaavassa harvinaista. Useimmissa muissa Länsi-Euroopan maissa kulutus on jo vuosikymmeniä pysynyt tasaisena tai laskenut.

Kansainvälisessä vertailussa suomalaiset eivät kuitenkaan ole persoimpia viinalle. Siinä, missä suomalainen kaataa kurkkuunsa vuodessa noin 10 litraa puhdasta, sataprosenttista alkoholia, kumoaa tšekki huimat 15 litraa. Virossa kulutus lähentelee tšekkien lukemia.

Juomistilastossa Suomen edellä ovat muun muassa Yhdysvallat, Ranska, Saksa, Britannia, Tanska ja Australia.

Sen sijaan keskivertoruotsalainen kumoaa vuodessa 7 litraa alkoholia. Koviksi juomareiksi leimatut norjalaiset juovat runsaat 6 litraa henkeä kohden.

Suomen keskikulutukseen päästäkseen on juotava viikoittain noin 13 pulloa keskiolutta. Vuodessa siitä kertyy noin 670 olutta.

KATJA KOLJONEN

VEERA LINDHOLM

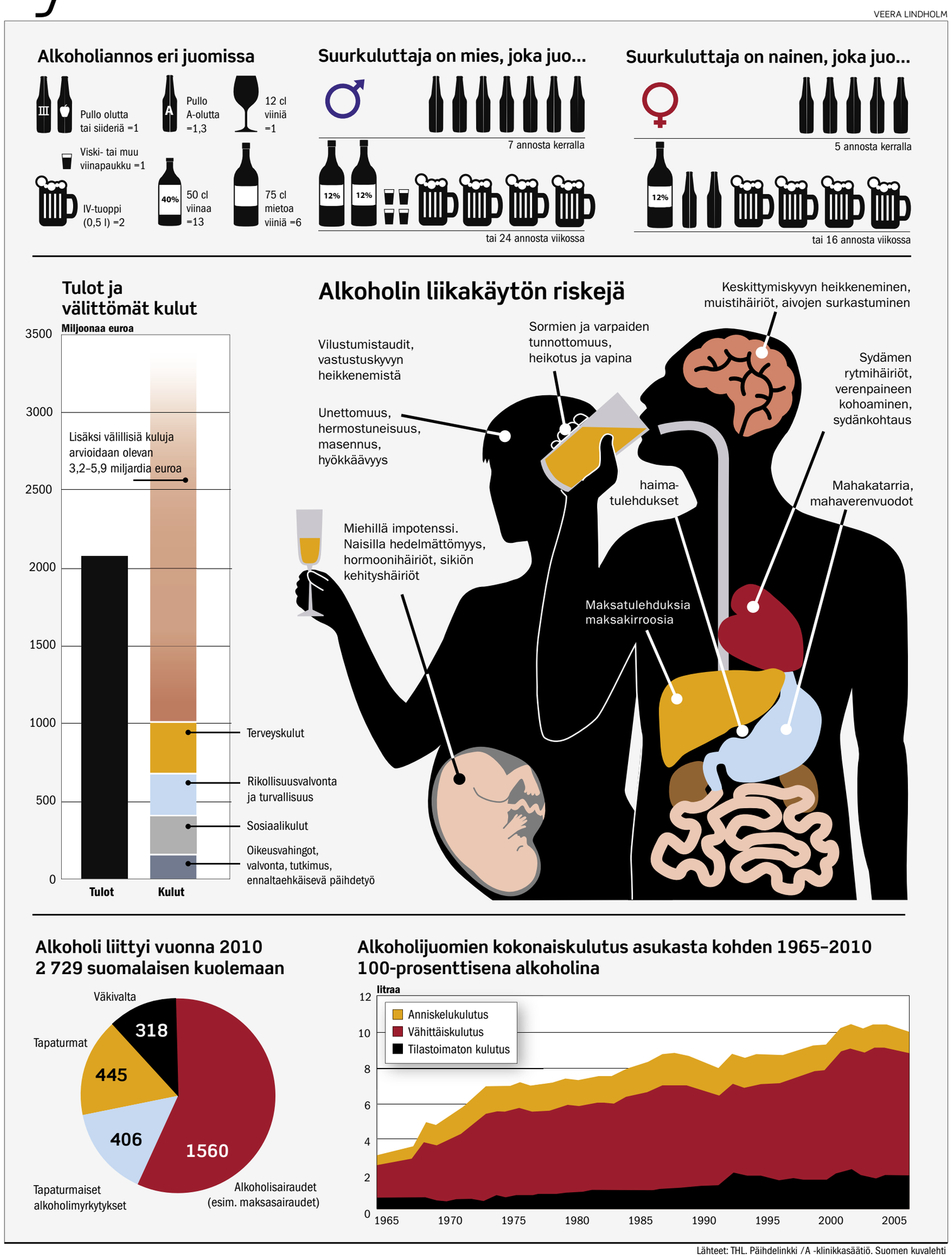

Lähteet: THL. Päihdelinkki /A -klinikkasäätiö. Suomen kuvalehti

Suomen keskikulutukseen päästäkseen on juotava viikoittain 13 pulloa keskiolutta.

Riippuvuus alkoholiin kehittyy sitä herkemmin, mitä nuorempana käyttö aloitetaan.

Alkoholista aiheutuvat haitat vähenivät 2009–2010

Lähde: THL

Kuntien rahoittamiin katkaisuhoitoihin osallistui 11 290 asiakasta. **+2%**

Kuntoutuslaitosten asiakkaat vähenivät. **-10%**

Terveydenhuollon vuodeosastoilla rekisteröitiin 22 889 alkoholiin liittyvää hoitojaksoa. **-7%**

Poliisi kirjasi 21 130 rattijuopumusta. **-10%**

Päihtyneenä tapaturmassa tai väkivallan seurauksena kuoli 763 henkeä. **-11%**

Alkoholin käyttöön liittyviä kuolemia oli 2 729. **-7%**

Alkoholimyrkytyksiin kuoli 406 henkeä. **-17%**

Alkoholiin liittyvissä tieliikenneonnettomuuksissa kuoli 77 henkeä ja loukkaantui 884 henkeä. **-11%**

Maksasairauksiin kuoli 1 070. **-3%**

Päihtyneenä säilöön otettiin 78 641. **-10%**

A-klinikoilla kävi 44 160 asiakasta. **- 5%**

Maaseudulla tartutaan yhä useammin pulloon

Maaseudun tukihenkilöverkon koordinaattori **Ritva Lampela** arvioi, että alkoholiongelmat maaseudulla ovat lisääntyneet. Näin on kertonut useampi tukihenkilö.

Lampelan mukaan vuosina 2006–2009 muutama prosentti yhteydenotoista koski alkoholin käyttöä. Parin viime vuoden ajan noin joka kymmenes puhelu on liittynyt alkoholiin.

Tukihenkilöiden mukaan alkoholiongelmien taustalla on yleensä monia syitä: talousvaikeuksia, uupumusta ja yksinäisyyttä.

Pohjanmaalla juodaan vähiten

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän Suomi juo -tutkimuksen mukaan alkoholia juodaan Suomen eri kolkissa aika lailla samoja määriä.

Pohjanmaa poikkeaa muista eniten. Siellä alkoholinkulutus on muuta maata huomattavasti pienempää, mikä johtuu vähäisestä viinin käytöstä. Ero näkyy myös alkoholikuolemien tilastossa. Pohjanmaalla ja Lapissa alkoholiin kuollaan harvemmin kuin Itä- ja Kaakkois–Suomessa, joissa alkoholin kulutus on suurinta.

KATJA KOLJONEN

jatkuu seuraavalla aukeamalla